

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Oratores in quavis Oratione honestam procreant utilitatem, quia semper
vel ad virtutem impellunt, vel retrahunt à vitio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

338 P. III. DE UTILITATE HONESTA
vi summâ conetur. His itaque, & consimilibus commodis quid, rogo, honestius optari, vel tam multiplici honestate quid utilius fingi potest? Et poterit Auditori quicquam gratis, aut jucundius accidere, quàm, quum tam utilia, atque honesta sibi à Concionatore proponi, suaderique manifestò deprehendit?

Oratores in quarvis Oratione honestam procreant utilitatem, quia semper vel ad virtutem impellunt, vel retrahunt à vitio.

219. **V**erùm quò meliùs ingentem hanc delectationem, quæ ex honestate, atque utilitate Tullianarum Orationum Auditori affinitur, intelligatis, sic, viri prudentissimi, interpretor, sic decerno; neminem unquam copiosius, aut suaviùs oblectari, quàm, quum se ad vitij alicujus depulsionem, aut virtutis consecutionem invitari, rapique sentit potius, quàm cernit. Quid enim aliud, quæso, Orator est, quàm animorum quacunque perturbatione, vel aliâ agitudine tabescentium admirabilis quidam moderator, ac præsentissimus medicus? Nam quum Auditores, varijs plerunque cupiditatibus, atque affectionibus æstuantes, rationisquæ fræno soluti à virtute delirant, atque ad vitium incitantur; è contrario Orator pro suo honestissimo, quo fungitur, munere illos à vitio ad virtutem remulco trahere, ac postliminio revocare plañe conatur. Quanquam enim Rhetoricæ artis

IN QUAVIS ORATIONE. 339

tis extremum finem Auditorum persuasio-
 nem cum omnibus dicendi magistris sapius
 jam pronuntiavi ; tamen perinde omnino
 est, vitij ablegationem, virtutisque compa-
 rationem spectare, atque Auditorum persua-
 sionem intueri. Quid namque Orator, nisi
 ab honestate velit discedere, persuadere po-
 test, nisi virtutem, aut virtuti saltem nihil ad-
 versum ; & dissuadere, nisi vitium, aut vi-
 tio affine, vel proximum ? Quum enim pro-
 bus Orator honestos mores, si talis cenferi
 vult, necesse habeat ostendere ; ab ipso, quod
 sustinet, officio, honestatis circumscriptus fi-
 nibus, atque inclusus, non potest nempe Au-
 ditorem, nisi ad vitij execrationem, studium-
 que virtutis, inducere. Judiciali generi æ-
 quitas, atque iniquitas tanquam finis proposi-
 ta est. Rectè. Et poterit aliquis ad justitiam
 inflammare, vel ab iniustitiâ retrahere, quin
 virtutis amorem, vitij autem odium eadem
 operâ simul inserat ? Deliberativum etiara,
 quum utilitatem, & damnum præ oculis ha-
 beat, Orator, quod utilius, honestiusque est,
 suadere semper, vel invitus cogitur. Est
 quippe ea virtutis prærogativa singularis, ut
 umbras quascunque, fucumque suâ tandem
 luce perumpat, ac demum agnoscat, ap-
 probeturque ; ideoque si quid minus commodum,
 minusve honestum aliquis persuadere tentet,
 statim vel tanquam iniquus, ac turpis, qui
 turpia obtrudat ; vel tanquam imprudens, qui
 rei incommoda, damniq, appendices non cer-
 nat ; vel tanquam malevolus, qui de industria

Auditores in præceptis consilium agere molitur, irridebitur. De demonstrativo porro quid dicam, cuius finis quum sit honestas, & turpitudine; quid potest esse virtuti, aut vitio magis insitum, atque intimum? quomodo ad expulsiōem vitij, virtutisque exercitacionem omnia collineabit? Sanè quum apud Iudicem, vel Disceptatorem, vel Auscultatorem in causa judiciali, deliberativâ, vel demonstrativâ peroramus, huc omnes exerimus vires, ut rationum, morum, affectuumque veluti machinamentis, ac trochleis eos aliam sententiam transferamus. Sed quis Orator, quis Concionator, nisi planè impudens, ab honestâ sententiâ avellere, atque ad turpem, fixamque trajicere nitatur? Nullus videlicet est, qui rectè, atque honestè dicat, quin pravas opiniones dudum jam hausas, animoque comprehensas homines doceat exuere, recentesque denuo longè honestiùs, ut ita dicam, induere.

220. Expecto hic, nescio quem, qui de Academico argumento à forensibus, sacrisque Templorum causis penitus remoto, ad demonstrativum tamen genus pertinente, sed de virtute, aut vitio nihil omnino sollicito turbas excitet. Quasi verò, inquiet, quædam theses, aut hypothèses meræ cognitionis non sint: quasi verò demonstrare nequeamus, liliū florum esse omnium regem, rosam verò reginam, elephantem quadrupedum solertissimum, malum Punicum, pomorum omnium tenere principatum: quæ tamen omnes, si-

miles-

milesque seu theses, seu hypotheses ab humanis moribus alienissimæ; quum nihilominus in comitijs Academicis commodissimè, & jucundissimè pertractentur, de virtute, aut vitio nihil omnino commemorant, de Auditoris animo sanando nullum faciunt verbum, sed puram putam hujusmodi questionum cognitionem adspargere contendunt; de actione autem nihil prorsus delibant.

221. O acutam profecto, atque tempestivam intercessionem, Academico ingenio omnino dignam! astuta enim verò, subdolaque exceptionem! Scilicet. Nihil hac tergiversatione inanius. Quæro enim, num Adversarij mei hujusmodi proposita Academica, quæ expoliunt, Orationes esse appellanda, (si quidem Concionum nomine ne ipsi quidem donari posse arbitrantur) eosque, qui talem adornant spartam, Oratores dicendos esse volunt? Patiamur tantisper eos illis nominibus gloriari. At mihi etiam vel reluctantes concedant, necesse est, ejusmodi qualescunque tandem Orationes, atque Oratores nostris, hoc est, Tullianis, civilibus, moratis, sacrisque, esse omni parte inferiores, tum miserâ disjunctione, latissimoque intervallo dissimiles. Nam ut nostræ Orationes, atque Oratores causas graves, feriasque magni momenti, magnæ utilitatis, magnarum expeditionum, illustres, præclaras, splendidas complectuntur; ita Academicis istis lucubrationibus, & Declamatoribus nihil sæpenu-
mero levius, ac inutilius esse potest. Sint enim

planè conferta ista senficulorum agmina, puerorum non omnino infructuosæ exercitationes (quanquam longè magis præstaret, ut ego quidem sentio, Adolescentes maturè gravibus, seriisque causis assuescere, ne, dum perpetuè versantur in umbra, aut potiùs in jocos, ad Solem deinde, verumque certamen producti, verè dicere tardiùs discant, aut, quod magis metuo, tandem nequeant) vèrum, sint tamen inquam, istæ Academicæ phaleræ ad rude dedolandum ingenium qualescunque palastræ; sint et formulas Latine loquendi, atque ad phræses colligendas, corradendasque blanda quædam invitamenta. At istius farinae scriptiones, atque Scriptorum, si Ciceronianis cum Oratoribus componantur, an non pro levidensis, pro apinis, pro infantilibus crepundijs, pluviisque bullis necessario habeantur? Deinde, esto. Orationes id genus Academicæ Tullianas dignitate utrumque exæquent. At mihi non de Academicis hujusmodi Orationibus, sed de Tullianis dumtaxat, quæ profanis, quæ sacris, quibus nempe aliquid actuosum semper, quod persuadeant, propositum est, ut mox planius ostendam, totâ hac in actione sermonem esse jam sapius monui, iterumque jam moneo: ac proinde, licet Academicæ Orationes solâ cognitione rerum contentæ esse queant, nihil istæ Tullianis, de quibus tantum loquor, quæ cum actione semper conjunctæ sunt, incommodare possuat.